

Çiğdem Kafescioğlu, “*The Ottoman Capital in the Making: The Reconstruction of Constantinople in the Fifteenth Century*”,

Doktora Tezi,, Cambridge, Massachusetts. Harvard Üniversitesi 1996, 543 s.

Fatma TUNÇ YAŞAR*

İstanbul’un fethi, Osmanlı Devleti’nde siyasi ve kültürel alanda pek çok köklü değişikliklere neden olmuştur. Konstantinopol’un Osmanlı Devleti’nin başkenti yapılması yönündeki karar, bir uç beyliğinden yerleşik bir imparatorluğa geçişin en önemli mihenk taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Çiğdem Kafescioğlu tarafından hazırlanan “The Ottoman Capital in the Making: The Reconstruction of Constantinople in the Fifteenth Century” başlıklı tez çalışması, fetih sonrasında şehrin yeniden oluşum ve inşaa sürecini ele almaktadır. Fetih sonrasındaki 30 yılı konu edinen çalışma bir taraftan devlet eliyle gerçekleştirilen formel şehirleşme sürecini, diğer taraftan da bunun görsel yansımaları olan mimarî yapılar üzerinden şehrin silüetini incelemektedir. Kafescioğlu; yeni fethedilen şehrin yeniden yapılanma sürecini, Doğu Roma başkentini Osmanlı başkentine dönüştüren kapsamlı bir kentsel proje olarak değerlendirmektedir.

Kafescioğlu; çalışmasını *imar*, *temsil* ve *iskan* kavramları üzerine oturtmaktadır. Bu kavramların her biri, şehrin fizikî mekanlarının ve görsel imajının yeniden şekillenmesinde bir süreci temsil etmektedir. Bu üç kavram, tezde üç temaya karşılık gelmektedir. Bunlardan ilki olan *imar*, Sultan ve yönetici elit tarafından gerçekleştirilen imar faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu faaliyetler, mimarî stile etkileri, şehrin çevresi ile olan ilişkisi ve şehir dokusunun yenilenmesine sağladıkları katkılar bağlamında analiz edilmektedir. Bu tartışmada, Osmanlı ve Bizans’a ait şehir ve mimarî geleneklerinin etkileşimi ile Rönesans fikirlerinin şehir dokusunun oluşumuna sağladığı katkı önemli bir yer tutmaktadır. Kafescioğlu *temsil* kavramı etrafında, fetih sonrası İstanbul’una ait harita ve minyatür görüntülerini analiz etmekte, bunların şehri ne kadar temsil ettiğini tartışmaktadır. *Iskan* kavramı çerçevesinde ise; İstanbul’u, yerleşim alanı olarak ele almaktadır. Kafescioğlu, şehrin mimarî yapısı ile yerleşim dağılımı arasındaki ilişkiyi sorgulamakta, yeni yerleşim merkezlerinin oluşum süreci ve patronaj mekanizmalarının bu yerleşim alanlarının gelişimindeki rolünü tartışmaktadır.

* Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora Öğrencisi.

Kafescioğlu'nun Harvard Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu bu doktora tezi, İstanbul'un fetih sonrasında "imparatorluk başkenti" olarak yeniden inşa süreci konusunda oldukça detaylı ve kapsamlı bir çalışmadır. Kronolojik olarak 30 yıl gibi kısa bir dönemi kapsayan tez, tema olarak da sınırları belirli bir konu üzerinde odaklanmaktadır. Toplam 437 sayfa olan tez, giriş bölümü ile sonsöz dışında dört ana bölüme ayrılmıştır.

Kafescioğlu; ilk olarak, fetih öncesi Osmanlı Devleti hakkında genel bir çerçeve çizmektedir. Doğu Akdeniz'in sembolik merkezini ele geçiren bu devlet, genişlemekte olan bir uç beyliğidir. Beylik topraklarının genişlemesiyle birlikte, merkez ile sınırlarda faaliyet gösteren kontrolsüz askerî güçler arasında siyasî çekişmeler meydana gelmiştir. II. Mehmet'in liderliğinde İstanbul'u fetheden büyük ordunun mahiyeti, Osmanlı yönetimi içerisindeki farklılıkları ve geç Orta Çağ Anadolu ve Balkanların çalkantılı atmosferini yansıtmaları açısından güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu ordu; köle kökenli üst rütbeli kişiler, Hıristiyanlıktan dönme askerler, yönetici elit, sınır beyleri ve maiyetindeki gaziler ile dervişler bulunmaktadır. Bu geniş yelpaze içerisinde, aslında iki temel güç mevcuttur: Yerleşik devletin kurucuları ile güç ve dinamizmi, yarı bağımsız siyasî ve askerî idareye dayanan sınır güçleri.

İstanbul'un fethi sonrasında, bu iki ayrı gücün çekişmesi keskinleşerek daha belirgin bir hal almıştır. İdarî yöneticilere göre İstanbul, devletin yönetileceği bir merkez olmalıdır. Diğer gruba göre ise İstanbul, sadece cihat için fethedilen bir yerdir; onun önemi sadece Müslüman topraklarının ortasındaki uğursuz bir yerin yok edilmiş olmasından ibarettir. II. Mehmet'in, fethin hemen sonrasında İstanbul'u başkent olarak ilan etmesi ve şehri restore ederek yerleşim için cazip hale getirmesi, iki grup arasındaki gerginliği körüklemiştir. Bu nedenle, İstanbul'un yeniden inşası bir anlamda devletin de yeniden inşası anlamına gelmektedir. Gelinek noktasında, Osmanlı Devleti bu iki güçten biri lehine karar vermek durumunda kalmıştır. Ve sonuçta, Kafescioğlu'na göre uç beyleri ve maiyetindekiler zamanla merkezden uzaklaşarak Osmanlı siyasî arenasından silinmiştir.

Osmanlı Devleti'nin siyasî ve askerî anlamda idarî şeklinin fetih sonrasında netleştiği görülmektedir. II. Mehmet'in dünya imparatorluğu kurma yönündeki çabası, dönemin siyasetinde belirleyici rol oynamıştır. Onun döneminde, Bizans'ın son toprağı ele geçirilmiş, Anadolu ve Balkanlar'daki fetihler sayesinde Selçuklu sonrasında ortaya çıkan beylikler tarih sahnesinden silinmiştir. II. Mehmet, merkezî bürokratik bir devlet kurmak amacıyla yönetim içerisinde beyler ve gazilerin gücünü diskalifiye etmiş, onun yerine devşirme kökenli askerî bir elit oluşturmuştur. Gaza ideolojisinin yerini ise, hiyerarşik yapı içerisinde dine en üst rütbeyi vererek doldurmuştur.

Kafescioğlu, tıpkı İstanbul'un yeniden inşası gibi yeni bir hükümdarlık tarzının oluşturulmasını da, imparatorluk projesinin bir parçası olarak görmektedir. Bu projenin en önemli göstergelerinden biri de II. Mehmet'in kendisi için *hünkâr*, han, sultan, sezar ve fatih unvanlarını kullanmış olmasıdır. II. Mehmet; İran ve İtalyan sanatlarını desteklemiş, Bizans'a ait tarihî kalıntıları toplamış, İtalya'daki mimarî, sanatsal ve askerî yenilikleri yakından takip etmiş ve önde gelen medeniyetlerin mirasına ortak olmuştur. İnalıcı, II. Mehmet'in şahsında, Türk, İran, İslam ve Roma hükümdarlık geleneklerinin sentezinden müteşekkil bir Osmanlı sultanının yaratıldığını söylemektedir.

Doğu Roma İmparatorluğu'nun bin yıllık tarihi mirasına sahip Konstantinopol, sadece Osmanlı siyasî arenasında köklü değişimler için uygun ortam hazırlamakla kalmamış, aynı zamanda, Osmanlı siyasî ve kültürel hayatındaki değişimlerin hayat bulduğu ve sergilendiği bir mekan olmuştur. Başka bir ifadeyle, İmparatorluk inşa edildikçe İstanbul da inşa edilmiştir. Bu şehir, II. Mehmet'in imparatorluk düşüncesi-nin uygulandığı, gösterildiği, temsil edildiği ve yeniden üretildiği bir alan olmuştur.

Konstantinopol, sembolik değerine rağmen, fethedildiği dönemde çok da şaşalı bir görünüme sahip değildi. IV. Haçlı Seferi sırasında harap olan şehir, tam olarak ken-dini yenileyememişti ve en iyi ihtimalle 50 bin nüfusa sahipti. Bu nedenle; fetih son-rasında gerçekleştirilen yeniden inşa girişimleri, bir yandan harap bir şehri restore et-meyi, diğer taraftan da bu şehri imparatorluk başkenti olarak biçimlendirmeyi amaç-lıyordu. Bu şekilde, Bizans mirasının bir kısmı bilinçli bir şekilde sahiplenilirken, bir kısmı da aynı şekilde reddediliyordu. Doğu Hıristiyanlık aleminin siyasî ve dinî mer-kezi olarak kabul edilen Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi, buna karşılık hemen yanındaki İmparator Justinian'a ait heykelin yıkılması bu seçiciliği göstermektedir.

Konstantiniye ile Yüzleşme: Osmanlı Yönetiminde İlk Yıllar

Bu tezin ilk bölümü, fethin hemen sonrasındaki ilk on yıllık dönemi kapsamakta ve bu dönemde Osmanlı yönetiminin yeni fethettiği şehir ile yüzleşmesini konu edin-mektedir. Bu nedenle, ilk olarak Osmanlıların şehre girdiğinde ne türden bir manzara ile karşılaştığı tasvir edilmektedir. Buna göre Konstantinopol; ekonomik çöküş ve siya-sî izolasyon sürecine girmiş, Osmanlı'nın son bir yüzyıldır gerçekleştirdiği yayılma so-nucu hinterlandını kaybetmiş bir şehirdir. 50 bin civarında nüfusa sahip olan şehir, dö-nemin önde gelen şehirlerine kıyasla çok da düşük bir nüfusa sahip olmamakla birlik-te, önceki dönemlerine göre azalan bir nüfus eğrisine sahiptir. Seyyahların gözlemleri-ne göre, boş bir şehir olan Konstantinopol, küçük köy yerleşimlerini andırmaktadır. Şehrin ele geçirilmesi sırasında, halkın önemli bir kısmı şehri terk ettiğinden, boşalan şehir tamamen harabeye dönmüştür. Doukas, Konstantinopol'ü "şehir ıssız, ölü gibi, çıplak ve sessizdi; güzellik adına hiçbir şeye sahip değildi" şeklinde tasvir etmektedir.

Osmanlı yönetiminin fetih sonrasında şehrin imarına yönelik ilk girişimleri, daha çok bu tasvirler üzerinden gerçekleşmiştir. Bu nedenle, fetih sonrasındaki on yıl, Os-manlı için şehri tanıma süreci olmuş ve bu dönemde yönetim, sadece şehrin sorunla-rına çözüm üretecek projeleri hayata geçirmekle iştigal etmiştir. Amaç, ölmeye yüz tutmuş bir şehre yeniden hayat vermektir. Şehrin yeniden canlanması için ilk yapıl-ması gereken ise, şehrin nüfusunu arttırmaktır. Bu bağlamda Kafescioğlu, Tursun Bey ve Kritovoulos gibi önde gelen tarihçilerin kronikleri üzerinden şehri yeniden nü-fuslandırma politikalarını anlatmaktadır. Bunlardan en önemlisi, zorunlu olarak göç ettirme yoluyla ıssız şehri canlandırma politikasıdır. Bir diğeri ise, yeniden inşa ede-rek şehri gönüllü yerleşim için cazip hale getirmektir. İlk yerleşim yerlerinin yeni yap-ılan sosyal ve dinî amaçlı külliyeler etrafında oluştuğunu söylemek mümkündür. Şe-hirde ilk inşa edilen yapılardan olan Eyüp Külliyesi'nin çevresi de bunlardan biridir.

İstanbul'a atfedilen büyük öneme rağmen, ilk yıllarda İstanbul'un yeniden inşa edilmesi ve yerleşim alanı haline getirilmesi konusunda çekimsiz ve temkinli bir tu-

tum dikkati çekmektedir. Fethin hemen sonrasında burayı payitaht olarak ilan eden II. Mehmet'in, bir süre şehre ilgisiz kalması da bu tutumun bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Tursun Bey, İstanbul'un fethedildiği ilk gün başkent ilan edildiğini söylemektedir. Oysa XV. ve erken XVI. yüzyıl kaynakları, fetih sonrasında Sultan'ın vaktinin önemli bir kısmını halen Edirne'de geçirmeye devam ettiğini göstermektedir. Sadece Kritovoulos, Sultan'ın bazı kışları İstanbul'da geçirdiğini ifade etmektedir. Eski başkentten fetih sonrası ilk yıllarda önceliğini muhafaza ettiğine dair en güzel örneklerden biri, II. Mehmet'in oğullarının 1457'de gerçekleştirilen sünnet düğününün Edirne'de yapılmasıdır.

Birinci bölümde ilk dönem restorasyon ve imar çalışmalarına örnek olarak, Aya-sofya, Eski Saray ve Eyüp Külliyesi ile ticareti canlandırmaya yönelik olarak inşa edilen ilk yapıları inceleyen Kafescioğlu; bu eserlerden seçtiği birkaç örnek üzerinden, bu girişimlerin arkasındaki saikleri tartışmaktadır. Öncelikle İstanbul'a atfedilen önem konusunda daha önceden zikredildiği gibi devlet idaresindekiler ile gaziler arasındaki görüş ayrılıklarını ve bu ikilemin ilk dönem imar çalışmalarına nasıl yansıdığını ele almaktadır.

Osmanlı için Ayasofya sembolik bir değere sahiptir. Rivayetlere göre II. Mehmet İstanbul'a girdiğinde ilk olarak Ayasofya'yı ziyaret etmiştir. Doğu Hıristiyan dünyasının siyasî ve dinî merkezi olarak kabul edilen Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi, Bizans'a ait unsurların Osmanlı dünyasına adapte edilmesi ve uyarlanması bağlamında önemli bir örnektir. II. Mehmet bu şekilde, hem Bizans mirasına sahip çıkmış ve benimsemiş oluyor hem de gazilerin istekleri ve beklentileri doğrultusunda fethi meşrulaştırıyordu. Kafescioğlu'na göre Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi, fetih sonrasında ayrılmışa düşen birçok kişinin uzlaştıkları tek noktaydı. Ancak yine de Ayasofya'nın önemi konusunda her iki kesim de kendi mitini yaratmıştı. Tursun Bey'e göre II. Mehmet burayı tahtının merkezi yapmıştı ve ilk ziyaretinde bu yapının şehir içerisindeki önemini vurgulamıştı. Buna karşılık 1470'lerde derlenen gaza efsanelerine göre, Ayasofya hakkında dua eden II. Mehmet'e "Ayasofya'nın etrafına bir duvar inşa etmesi ve onun dışındakileri yıkması" emredilmişti.

Ayasofya'dan sonra, fetih sonrasındaki tansiyonu yansıtan bir diğer örnek de, sahabeten Eyyub el-Ensari'nin mezarının tespit edilmesidir. İstanbul'da, fetih sonrasında yapılan ilk dinî yapı Eyyub el-Ensari'nin mezarı ile çevresinde inşa edilen cami kompleksidir. Eyyub el-Ensari'nin mezarı, sufi Akşemseddin tarafından tespit edilmiştir. Akşemseddin, Bayramiye tarikatının önde gelen ismi ve aynı zamanda gazilerin manevi lideridir. II. Mehmet'in mezarın yerinin tespit edilmesi ve buraya sosyal ve dinî amaçlar için bir külliye inşa edilmesi yönündeki isteği de, tıpkı Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi gibi, fethi meşrulaştırma arzusunun bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, mezarın surların dışında tespit edilmesi, gazilerin sur içine yerleşim konusundaki isteksizliğini göstermektedir. Nitekim Bidlisi; Eyyub el-Ensari'nin mezarı olarak iki farklı yerin saygı gördüğünü, ancak türbenin surların dışındaki mekan üzerine inşa edildiğini ifade etmektedir. Böylece hem fetih kutsallaştırılarak meşrulaştırılıyor, hem de İstanbul'u tahtının merkezi ve imparatorluk başkenti yapmak isteyen sultan ile İstanbul'un fethini, diğer fetihler gibi sadece cihadın bir parçası olarak gören gaziler arasındaki gerilim asgariye indirilmiş oluyordu. Böylelik-

le gazilerin istekleri doğrultusunda İstanbul'un ilk Müslüman yerleşimi de surların dışında gerçekleşmişti.

İlk dönemin siyasi kargaşası, dönemin yapılarına da yansımış bulunmaktadır. Merkezî yönetim ve gazilerin İstanbul konusundaki aykırı görüşleri, şehrin imarı konusunda karmaşık ve çelişkili bir politika izlenmesine neden olmuştur. Dolayısıyla bu yapılar, daha II. Mehmet döneminde "eski" (atik) sıfatıyla anılmaya başlanmışlar ve yerlerini "yeni" (cedid) sıfatıyla anılan yeni yapılara bırakmışlardır. Fetihden hemen sonra II. Mehmet'in Edirne'ye dönmeden önce yapılmasını emrettiği Eski Saray, bu duruma güzel bir örnektir. Kafescioğlu'na göre bu sarayın inşası, Sultan'ın şehrin topografyasını iyi bilmediğini ve imparatorluk başkentinin gelecekteki çehresi konusunda, tereddütlü ve çekimser kaldığını göstermektedir. Nitekim, bu saray hiçbir zaman padişahın sürekli olarak kaldığı bir mekan olmamış, sadece zaman zaman Edirne'deki saraya alternatif olmuştur. Yeni Saray'ın tamamlanmasından sonra ise burası ikinci harem olarak kullanılmıştır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse, İstanbul'da ilk dönem imar ve restorasyon faaliyetlerine bakıldığında, genel olarak şehrin topografyasına adapte olma ve sorunlar ile yüzleşme politikası dikkati çekmektedir. Bu dönemde şehrin imarına yönelik atılan her adımda, II. Mehmet yönetimi ile gaziler arasındaki tansiyonun yükseldiği görülmektedir. Dolayısıyla, ilk on yıllık dönemdeki çalışmalar, şehri yeterince tanımamanın vermiş olduğu çekimserlik ve tereddütün yanında gazileri memnun etme ve onların gözünde şehrin imar ve iskanını meşrulaştırma çabasına da hizmet etmektedir.

Şehrin İnşası: Mimari Projeler

Kafescioğlu'na göre; 1459 tarihi, Osmanlı yönetiminin İstanbul'a yönelik politikaları bağlamında bir dönüm noktasını ifade etmektedir. II. Mehmet'in yeni bir saray ve cami yapılması yönündeki emri, İstanbul'a verilen ehemmiyet ile paralel olarak girilen ilk projedir. II. Mehmet'in bu emri, şehir ile yüzleşme ve mevcut sorunları çözüme sürecinden imparatorluk başkenti imar etme sürecine geçiş olarak değerlendirilmektedir. Bu yeni sürecin ilk meyveleri ise; Topkapı Sarayı, çok geniş bir külliye sahip Yeni Cami (Fatih Camii) ve vezirlerin hâmilğinde inşa edilen çok sayıda külliye olmuştur. Bu yapılar; bireysel ve öncelikli ihtiyaçlara çözüm üreten önceki girişimlerden farklı olarak, merkezî ve bürokratik bir imparatorluk düşüncesi çerçevesinde hayata geçirilen projeler sayesinde ortaya çıkmışlardır. Dolayısıyla 1459 sonrasındaki imar çalışmalarına bakarak II. Mehmet'in nasıl bir imparatorluk başkenti tasavvuruna sahip olduğunu görmek mümkündür.

Bu bölümde Kafescioğlu, İstanbul'un imparatorluk başkenti yapılmasını kentsel bir proje olarak değerlendirmekte ve İstanbul'un ikinci on yıl içerisindeki yeniden inşaa sürecinin bilinçli bir plan dahilinde gerçekleştiğini iddia etmektedir. Kafescioğlu'na göre, başkentin İstanbul'a taşınması ve şehrin yeniden inşası, imparatorluk projesinin bir parçası olarak görüldüğü halde; şehir dokusunun oluşumu bu çerçevede değerlendirilmemektedir. Bunun temel nedeni ise İslami/organik şehir gelişimi modelini İstanbul'a uyarlama çabasıdır. Kafescioğlu, şehir çalışmalarında böyle bir ön kabulün açıklayıcı olmadığını, geç XV. yüzyılda İstanbul'u şekillendiren başlıca

yapıların bilinçli ve önceden planlanmış bir şehir tasavvurunun ürünü olduğunu savunmaktadır.

İlk on yılda gerçekleştirilen mimarî teşebbüsler ile karşılaştırıldığında, geç dönem eserlerinde belirgin farklılıklar görülmektedir. İlk grupta yer alanlar, daha çok acil ihtiyaç ve sorunlara çözüm bulmak üzere tasarlanmış bireysel girişimlerdir. Dolayısıyla, çoğu kez geçici olarak düşünülmüşler ya da sonradan istenilen amaca hizmet etmediğinden yenileri ile değiştirilmişlerdir. Oysa 1460'lar ve 1470'lerde inşa edilen yapılara bakıldığında, planlanmış bir "kent projesi" görülmektedir. Bu yapılar uzun vadeli amaçlar, geleceğe dönük öngörüler ve beklentiler doğrultusunda kalıcı olarak tasarlanmıştır.

Yeni dönem yapılarında özgünlük arayışı dikkati çeken bir diğer unsurdur. Bizans döneminden kalan yapılar ile ilgili olarak gerçekleştirilen uygulamalar kısmen bu arayışı yansıtmaktadır. Fetih sonrasında pek çok kilisenin camiye dönüştürüldüğü yönünde bir kanaat olsa da, aslında Ayasofya istisna olmak üzere, kiliselerin büyük bir çoğunluğunun camiye dönüştürülmesi sonraki dönemlerde gerçekleşmiştir. Bunların yerine; hem sur içinde, hem de sur dışında, sosyal ve dinî amaçlara hizmet etmek için yeni binalar yapılmıştır. Bu dönemde, Bizans'tan kalan sarayların da kullanılmadığı görülmektedir. Bunların yerine de yeni idarî binalar inşa edilmiştir. Bu binalar, sadece belli bir amaca hizmet için değil, aynı zamanda şehre yeni bir çehre ve yeni bir kimlik kazandırmak için inşa edilmiştir. Çünkü bu şehir, imparatorluğun başkentidir ve imparatorluğu temsil edecek nitelikte olmalıdır. Bununla birlikte; Bizans'tan kalan eserlerin değerlendirilmemesi, Bizans mirasının yok sayıldığı anlamına gelmemektedir. Önceden de zikredildiği gibi, farklı medeniyetlerin mirasına sahip çıkmak imparatorluk tasavvurunun bir parçası olarak görülmektedir. Bizans mirası konusunda seçici bir tutum sergileyen II. Mehmet yönetimi, yeni imar projeleri ile şehre Osmanlı kültürü ve geleneğinin ağırlığını vermeye çalışmıştır.

Kafescioğlu'na göre bu döneme ait yapılar, bazı ortak özelliklere sahiptirler. Bu dönemdeki yapılar, önceki dönemdeki gibi eski yapıların üzerine eklemeler yapılmak suretiyle oluşturulmamıştır. Bu yapılar, belli bir amaca hizmet etmek üzere inşa edilmiş, sembolik bir değere sahip müstakil yapılardır. İlk dikkati çeken özelliklerden birisi, ikinci on yıllık döneme ait eserlerin daha geniş bir mekan üzerine, daha büyük ölçekte inşa edilmeleridir. Burada zikredilmesi gereken bir diğer husus ise, ilk dönem yapılarında Sultan tarafından yaptırılanlar ile yönetici elit tarafından yaptırılanlar arasında belirgin bir farkın olmaması, bu yapıların hem mimarî özellikler, hem de büyüklük bakımından birbiriyle yarışabilir olmalarıdır. Oysa sonrakilerde, sultan tarafından yaptırılanlar, belirgin bir şekilde diğerlerinden ayrılmaktadır. Örneğin 1470'te yapımına başlanan II. Mehmet Külliyesi, Osmanlıların o döneme kadar yaptırmış oldukları en büyük külliyesidir. Bu yapı, şehirdeki yeni siyasî düzenin ve devletin din politikalarındaki değişimin yansıması olarak görülmektedir. Yönetici elit tarafından yaptırılanlar ise, hiyerarşiye paralel olarak farklılıklar göstermektedirler. Ancak bunlar; kent yapısı içerisindeki konumları, çevre ile ilişkileri, mimarî özellikler ve görünüm açısından benzerlikler taşımaktadırlar. Bu da; II. Mehmet'in güç hiyerarşileri belirli, bürokratik, merkezî imparatorluk düşüncesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Bu dönemdeki eserlere dair dikkati çeken bir diğer nokta ise, bu yapılar arasındaki görsel ilişkidir. Yarımada'nın kuzeyindeki tepelere inşa edilen bu yapılar; hem bir-

birlerini görme, hem de İstanbul'un her yerinden görülebilmek özelliğine sahiptirler. Yapıların bu özelliği farklı şekillerde yorumlanmıştır. Necipoğlu'na göre, yapıların her yerden görülebilmek özelliği sultanın hükümrani olduğu topraklar üzerindeki hakimiyetini temsil etmektedir. Mantran da, binaların genellikle denize nazır inşa edildiğini ve bu uygulamanın dönemin mimarî geleneklerinden olduğunu zikretmektedir. Diğer taraftan, şehrin topografyasına alışan Osmanlı'nın şehrin doğal güzelliklerinden istifa ettiğini de söylemek mümkündür.

Kafescioğlu'na göre, bu dönemdeki yapılar her ne kadar belli bir plan çerçevesinde yapılmış olsalar da birbirinden farklı mimarî üsluplara sahiptirler. Bu eserlerde, XV. yüzyıl Bursa'sında ya da XVI. ve XVII. yüzyıl İstanbul'unda olduğu gibi ortak bir mimarî stil görülememektedir. Bunun başlıca nedenlerinden biri, bu yapıları yapan mimarların çoğunun farklı bölgelerden yeni gelen göçmenler olmasıdır. Bir diğer neden ise, dönemin oturmuş bir mimarî tarzının olmayışıdır. Aslında II. Mehmet Külliyesi'nde de görüldüğü üzere, Bizans, Roma ve Rönesans gelenekleri ile harmanlanmış yeni bir Osmanlı mimarî geleneği yeni yeni oluşmaktadır.

Şehrin Temsili

Üçüncü bölümde Kafescioğlu, şehrin yüzyılın sonlarına doğru dönemin edebî ve görsel kaynaklarında nasıl temsil edildiğini incelemektedir. Kafescioğlu'na göre; şehrin imajının yenilenmesi, kökleri Osmanlı, Bizans ve İtalyan Rönesansı'na dayanan mimarî projeler gibi, İstanbul'u imparatorluk başkenti yapma projesinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Çünkü devlet destekli projeler ile bir Osmanlı şehri kurmak, açık ve özel bir anlam içeren görsel ve edebî imajlar oluşturmaktan daha az karmaşık gözükmektedir. Bu bağlamda Kafescioğlu, İstanbul fethedildiğinde II. Mehmet'in şehirdeki bütün arazilerin ve binaların kendisine ait olduğunu söylediğini zikrederek, fiziksel mekanın kolay manipüle edilebilirliğini vurgulamaktadır.

Kafescioğlu; bu bölümde, dönemin İstanbul haritalarından hareketle, şehrin anlamı üzerine yoğunlaşmaktadır. Örneğin, bir bakış açısından İstanbul, Hıristiyan Batı için kaybedilen bir topraktır; Osmanlı için ise, sembolik değere sahip önemli bir şehirdir. Bununla birlikte, Kafescioğlu; kartografi çalışmalarında, anlam odaklı çalışmaların arttığını zikrederek metodolojik bir soruna dikkati çekmektedir. Kartografi tarihindeki son dönem akımları, belli bir mekana ait imgenin onu yapanın ideallerinden, davranışlarından ve isteklerinden bağımsız olmayacağı argümanını desteklemektedir. Kafescioğlu, bu argümanı kabul etmekle birlikte, kartografik imgenin verdiği mesajın açık olduğu yönündeki varsayımı sorgulamaktadır. Haritalar; sahibinin kimliğini, mülkiyetini ve haklarını göstermektedir. Ancak, kartografik yöntemi; iktidarı zorla kabul ettirmek, yeniden üretmek ve takviye etmek olarak anlamak doğru değildir. Bunun yerine, temsil edilen mekan ile ilgili olarak Kafescioğlu, anlamın çok sesli, karmaşık ve akıcı olabileceğini savunmaktadır. Başka bir ifadeyle, imgenin kasıtlılığını ve netliğini sorgulamaktadır.

Kafescioğlu bu bölümde kartografik görünümünün üretildiği siyasî ve kültürel bağlam hakkında da bilgi vermektedir. Buna göre erken Orta Çağ dönemine ait şehir haritaları; siyasî, dinî ve entelektüel düşünceleri iletme için bir araç olarak kullanılmak-

tadırlar. XV. yüzyılda, şehre tek ve bağımsız bir varlık olarak duyulan ilgi, zikredilen Orta Çağ geleneği ile birleşmiştir. Dolayısıyla, XV. yüzyılda siyasi, dinî, entelektüel ve sanatsal düşünce konusunda aynı anda birden çok akım ilgi görmüştür.

Bu tarihî arka planın ardından Kafescioğlu, XV. yüzyılda üretilen İstanbul'a dair kartografi görünümelerini üç grupta incelemektedir. İlki, Buondelmonti'nin *Isolario*'sundaki haritalardır. İkincisi, Osmanlı'nın desteği ile üretildikleri düşünülen Buondelmonti haritası ve Vavassore haritasıdır. Sonuncusu ise Hartman Schedel'in *Weltchronik*'indeki haritadır.

Buondelmonti, Ege Adaları'nı konu alan 1410'lara ait çalışmasına Konstantinopol ve Boğazın topografik haritasını da eklemiştir. Bu çalışma, Konstantinopol hakkında detaylı metinler ve ayrıntılı haritalar içermesi bakımından önemlidir. Bu orijinal el yazmasının farklı tarihlerde çok sayıda kopyası üretilmiştir. Ancak, bu kopyalar birbirinden farklılıklar göstermektedir. Bunların en eskisinde, şehri çevreleyen duvarlar ve dört sütun gözükmektedir. Ayrıca resmedilen dört kilise içerisinde Ayasofya'ya ayrı bir yer verilmiştir. 1429 kopyasında ise, sadece Ayasofya ile tek sütun gözükmektedir. Ancak tüm kopyaların ortak özelliği, "kuş bakışı" adı verilen üslupta çizilmiş olmalarıdır.

XV. yüzyılda şehir haritalarının artmasıyla birlikte yeni teknikler kullanılmaya başlanmıştır. Bu tekniklerden biri de, Orta Çağ'ın kuş bakışı üslubu ile doğal tasvirleriyle meşhur İtalyan tarzının birleşmesiyle oluşmuş yeni gelenektir. Bu gelenek doğrultusunda üretilen haritalar, daha gerçekçi bir görünüme sahiptir. Bunlardan bazıları cad-deleri ve yerel binaları gösterecek kadar ayrıntılıdır. Konstantinopol'un *Isolario*'daki görüntüsü, bu geleneğin yansımasıdır. Bu haritalar, Ion Manners ve Hilary Turner tarafından ayrıntılı bir şekilde çalışılmıştır. *Isolario*'nun fetih sonrasındaki döneme ait kopyalarında, fethin görmezden gelinmesi dikkati çekmektedir. Bu kopyalarda, Ayasofya, olduğundan daha büyük gösterilmiş ve çok sayıda kiliseye yer verilmiştir. Manners, bu durumu Hıristiyan mirasını vurgulamak ve şehri yeniden Batı'ya mal etmek olarak yorumlamaktadır. Bu haritalar; kaybedilen bir şehri değil, üzerinde hak iddia edilen bir mülkiyeti resmetmektedir.

Öte yandan Düsseldorf Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Buondelmonti haritası ile Venedikli haritacı Vavassore'ye ait 1520'lerde çizilen harita, Osmanlı varlığını görmezden gelmemektedir. Özellikle Düsseldorf haritasında, yeniden yapılanmakta olan bir şehir görülmektedir. Bu haritada yeni yapılan çok sayıda bina, imaret ve külliye ile Sultan ve vezirleri tarafından yaptırılan eserlere ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, haritanın Osmanlı İstanbul'unu resmettiği söylenebilir. Ancak bu haritada, o dönemde olmayan, Bizans'a ait çok sayıda yapıya da yer verilmesi dikkati çekmektedir. Bu durum, haritacının bu haritayı yaparken, önceki haritalara bakmış olmasından kaynaklanabilir. Düsseldorf haritası, tıpkı Vavassore haritası gibi, pek çok anakronizm ve hata barındırmaktadır. Örneğin harita, yıkımının üzerinden 20 yıl geçmiş olan Justinian heykelini göstermektedir. Aslında karmaşıklık ve kargaşa bu haritaların ortak özelliğidir. Bu eksiklikler ile birlikte, Düsseldorf haritası, imar edilmekte olan bir Osmanlı başkentini detaylı olarak resmetmiş olması bakımından çok önemli bir haritadır. Bu durum, haritanın Osmanlı patronajlığında üretildiği düşüncesini güçlendirmektedir.

Öte yandan Vavassore haritası da karmaşık bir tarihi anlatmaktadır. Manners, 1520 tarihli olarak gözüken bu haritanın, 1480'lere ait bir haritanın kopyası olduğu düşünülmektedir. Çünkü, harita 1480'lere kadar yapılan binaları kapsamakta, II. Bayezid dönemi eserlerine yer vermemektedir. Vavassore haritasında binalar, şehir dokusu içerisinde birbirleriyle ilintilendirilerek resmedilmiştir. Dolayısıyla, haritanın gerçeğe oldukça yakın olduğu düşünülmektedir. Diğer harita gibi, şehirdeki hem Osmanlı varlığını hem de Bizans varlığını göstermektedir. Ancak bu harita; Buondelmonti haritalarından ve Düsseldorf haritasından farklı olarak şehre güneyden değil, doğudan bakmaktadır.

Son olarak, Kafescioğlu'nun incelediği Schedel'in *Weltchronik*'i; hem harita hem de metin içermektedir. Ancak buradaki harita, İstanbul'u tamamen Bizans şehri olarak göstermektedir. Haritada en belirgin olarak Ayasofya, Augustaion sütunu ve Justinian heykeli görülmektedir. Bu haritayı önemli kılan ve diğerlerinden ayıran en önemli özellik ise; imar edilen bir şehri değil, harabe bir şehri resmetmesidir. Nitekim, dönemin birçok İstanbul haritası, İstanbul'un harabe görüntüsünü görmezden gelmiştir.

Özetle ifade etmek gerekirse; bu haritalar, XV. yüzyıl İstanbul'unun çalkantılı tarihini temsil etmektedirler. Dönemin farklı kartografik trendleri doğrultusunda üretilen bu haritalar, içerikleri ve verdikleri mesaj bakımından farklılıklar göstermektedir. Sübjektif bir hikayenin doğrularını anlatan bu haritaların tarafsız olması söz konusu değildir. Öte yandan; hem Batı'da, hem de Osmanlı'da üretilen XVI. yüzyıl haritaları daha az karmaşık ve daha gerçeğe yakındır.

Haritalar gibi, dönemin kronikleri de XV. yüzyıl İstanbul'u ile ilgili olarak tutarsız ve karmaşık bir hikaye anlatmaktadır. Anlatan tarafa göre, şehrin silueti, öne çıkan unsurları ve tarihi değişmektedir. Yerasimos, Osmanlı dünyasında üretilen hikayeleri iki grupta toplamaktadır. Bunlar İmparatorluk yanlısı ve İmparatorluk karşıtı anlatılardır. İmparatorluk karşıtı hikayeler XVI. yüzyıldaki gelişmeler ile birlikte diğer grup içerisinde kaybolmuştur. Bu anlatıların hepsinin ortak özelliği ise Ayasofya'ya ayrıcalıklı bir yer vermeleridir.

İstanbul'un İskânı

1477'de İstanbul'un Galata ile birlikte nüfusunun 60 bin ilâ 100 bin arasında olduğu tahmin edilmektedir. Nüfusun önemli bir kısmını farklı bölgelerden gelen göçmenler oluşturmaktadır. Nüfusunun yaklaşık %60'ı Müslümanlar, %40'ı gayrimüslimlerden oluşan İstanbul'un oldukça kozmopolit bir nüfusa sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nüfusun en yoğun olduğu bölge ise yarımadanın kuzeyidir.

Kafescioğlu; dördüncü bölümde, vakfiyeler ve 1546 tarihli Tahrir Defteri üzerinden şehrin başlıca yerleşim bölgelerini, yeni yerleşim yerlerinin oluşumunu ve fiziksel yapısını incelemektedir. Ayrıca Kafescioğlu, şehrin mimari yapısı ile yerleşim düzeni arasındaki ilişkiyi irdelemektedir. Bu bağlamda, Kafescioğlu; ilk olarak en küçük yerleşim birimi olarak kabul edilen mahalle üzerine odaklanmakta ve İnalçık, Ayverdi ve Ergenç'in görüşleri doğrultusunda mahallenin tanımı ve oluşumunu tartışmaktadır. Bu tartışmaların merkezinde mahallenin oluşum süreci ve mahallenin cemaat merkezli bir birim olup olmadığı önemli bir yer tutmaktadır.

Genel bir literatür tartışmasının ardından, birincil kaynakları değerlendiren Kafescioğlu; bir bütün olarak incelendiğinde, bu kaynakların mahalleyi oluşturan unsurlar konusunda farklı şeyler söylediğine dikkati çekmektedir. Ancak, hem ikincil literatür, hem de birincil kaynaklar üzerinden varılan sonuç; mahallenin, şehir örgütlenmesi içerisinde başlıca yapı olarak var olmasıdır. Mahalle hem idarî hem de siyasî ve sosyal bir birimdir. Mahalle örgütlenmesi ile idarî, ticarî ve dinî yapılar arasında sıkı bir ilişki mevcuttur.

Mahallenin tanımına ve yapısına dair uzun bir tartışmadan sonra, Kafescioğlu, mahallenin nasıl meydana geldiği sorusuna odaklanmaktadır. Mahalle organizasyonu içerisinde camilerin merkezî konumu, bu camilerin kimler tarafından yaptırıldığı ve ne şekilde inşa edildiği, kiliseden camiye dönüştürülüp dönüştürülmediği gibi pek çok soru etrafında ilk mahallelerin oluşum sürecini incelemektedir. Bu bağlamda soruların birisi de, Kritovoulos'tan alıntılanan pasajdan yola çıkarak, fetih sonrasında belli yapıları inşa etmek isteyenlerin bunları istediği yere yapıp yapamayacağıdır. İstanbul'un imarına yönelik teşviklere rağmen, aslında, ticarî mülkiyet söz konusu olduğunda; yer seçimi konusunda herkesin serbest olmayıp, kadıdan izin belgesi aldığı görülmektedir. Oysa hayır amaçlı vakıf inşa etme söz konusu olduğunda, bu türden bir izin belgesi gerekmemektedir.

Özetle ifade etmek gerekirse; İstanbul'da fetih sonrası mahalleler ve 13 idarî bölge, zannedildiğinden daha karmaşık bir süreç içerisinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki oluşum modellerinin önemli bir çoğunluğu, sonraki yüzyıllarda süreklilik arz etse de; İstanbul'un fetih sonrasındaki iskanına dair bazı özellikler, II. Mehmet dönemi ile sınırlı kalmıştır. Bu özellikler, daha çok çalkantılı bir dönemin yansımaları olarak ortaya çıkmış uygulamalardır.

Sonsöz: 1537 Tarihli Bir Resim

Epilog bölümünde, Kafescioğlu, Matrakçı Nasuh'un *Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irak-ı Keyn* adlı ünlü eserindeki bir İstanbul minyatürünü incelemektedir. İki sayfa üzerine resmedilen minyatürün bir sayfasında şehir merkezi, diğerinde ise Galata, Üsküdar ve Eyüp gibi dış mahalleler yer almaktadır. Bu minyatür, 1530'ların İstanbul'unu resmetmektedir. Dolayısıyla, I. Süleyman döneminin geniş çaplı imar kampanyası henüz gerçekleşmemiştir. I. Süleyman döneminde şehir, tıpkı fetih sonrasında olduğu gibi, Mimar Sinan ve onunla birlikte çalışan diğer saray mimarlarının eserleriyle yeni bir çehre kazanmıştır. Bu nedenle, Matrakçı Nasuh'un minyatürü, bu tezin başlıca konusu olan İstanbul'da fetih sonrasındaki yeniden inşa sürecinin sonunu resmetmektedir.

Kafescioğlu; ilk olarak, Matrakçı Nasuh'un minyatürünü XV. yüzyıl İstanbul'unu konu alan diğer görsel malzemeler ile karşılaştırmakta, mevcut benzerliklerin ve farklılıkların ne anlama gelebileceğini sorgulamaktadır. Kafescioğlu'na göre; bu minyatürde, Buondelmonti haritasının izleri görülmektedir. Bu minyatür, dönemin geleneği olarak kabul edilen kuşbakışı çizim üslubunda resmedilmiştir. Bu gelenekteki diğer görüntüler gibi, detaylı bir şehir tasviri sunmaktadır. Şehrin duvarları, başlıca binalar, caddeler ve belli yapılar detaylı bir biçimde resmedilmiştir. Bu minyatürü, Avrupa'nın kuşbakışı çizim geleneklerinden ayıran en önemli özellik, bu gelenekleri minyatür ge-

leneği ile birleştirmesidir. Bir diğer özellik ise, minyatürün birden fazla görüş açısından resmedilmiş olmasıdır. Yukarıda zikredildiği gibi, XV. yüzyıl İstanbul haritaları genelde güney, bazı durumlarda da doğu perspektifinden çizilmişlerdir. Oysa, bu minyatürdeki tek bir obje bile birden fazla görüş açısından resmedilmiştir.

Osmanlı sınırları içerisinde üretilen diğer görsel malzemeler -örneğin *Kitab-ı Bahriye*- ile karşılaştırıldığında, Matrakçı Nasuh'un minyatüründe dikkati çeken en önemli özellik, Batılı konseptler barındırmasıdır. Bunlardan biri de, şehrin ayrı ve özel bir birim olarak resmedilmesi ve şehri anlatan metinlerin görsel malzeme ile desteklenmesidir. Buondelmonti'nin *Isolario*'su ve Ptolemy'nin *Geography*'si gibi Osmanlı'da da *Menazil* ve *Kitab-ı Bahriye* türünde eserler ortaya çıkmıştır.

Matrakçı Nasuh'un minyatüründe adeta hiçbir yer kalmayacak şekilde şehrin binalarla dolu olduğu gözükmemektedir. Bu durum, aslında, şehrin tamamen imar edildiği anlamına gelmemektedir. Şehrin tüm önemli yapılarını minyatür içerisinde gösterme çabası, minyatürü yapan kişiyi tüm alanları kullanmaya zorlamıştır. Benzer bir durum Vavassore haritasında da görülmektedir. Haritacı, istediği her şeyi haritaya sığdırabilmek için alanı batıya ve güneye doğru genişletmiştir. Matrakçı Nasuh ise minyatüre daha fazla şey sığdırabilmek için derinlik yöntemini kullanmıştır. Matrakçı Nasuh, Topkapı, Ayasofya ve Fatih Camii gibi özellikle vurgulamak istediği yapıları daha önde resmetmiştir. Ayrıca bu yapılar gerçeğe uygun olarak resmedildiğinden tanınabilir durumdadırlar. Oysa, daha küçük yapılar, sadece temsili olarak resmedilmişlerdir. Örneğin, küçük kiliselerin hepsi aynı simgesel ifade ile resmedilmiştir. Şehri ayrıntılı olarak bilmeyen birinin minyatür üzerindeki bir kilisenin, hangi kilise olduğunu anlaması imkansızdır.

Matrakçı Nasuh'un minyatürü, önceki bölümde detaylı bir şekilde anlatılan XV. yüzyıl İstanbul görünümünden çok farklı bir yere sahiptir. İlk dikkati çeken özellik, Bizans'a ait unsurların dikkate değer oranda azalmış olmasıdır. Matrakçı Nasuh'un minyatüründe, genellikle Ayasofya ve Hipodrom gibi Osmanlı'nın dönüştürerek kendisine mal ettiği Bizans yapıları gözükmemektedir. Bununla birlikte; minyatür, şehrin Bizans mirasını reddetmemektedir. Bizans'a ve gayrimüslim cemaatlere ait yapılar Osmanlı Devleti'ne ait dinî yapılar olarak arka planda resmedilmektedirler. Dolayısıyla, daha önceki görünümde rastlanan kargaşa, belirsizlik ve çok anlamlılık bu minyatürde minimum düzeydedir. Burada resmedilen, Bizans'a ait unsurları kendi bünyesinde eritmiş ve kendine mal etmiş bir Osmanlı şehridir.

Minyatürde dikkati çeken bir diğer özellik ise, yönetici elit tarafından yaptırılan yapıların şehrin her tarafına yayılmış olmasıdır. Bu yapılar, minyatürde, bir eksen etrafında birbirine bağlanmıştır. Bu bütünsellik; şehrin, Osmanlı hanedanının başkenti olduğu mesajını vermektedir. Matrakçı Nasuh'un minyatüründe resmedilen ağaçlar, çiçekler ve bahçeler de ayrı bir öneme sahiptir. Cenneti andıran bu manzaranın ilk bakışta İstanbul'un güzelliğini vurguladığı düşünülmektedir. Öte yandan, Galata üzerine tek bir ağaç ve çiçek resmedilmemesi, bu manzaranın aynı zamanda dinî kimliği yansıtan sembolik bir ifade olduğunu göstermektedir.

Matrakçı Nasuh'un minyatürü, II. Mehmet döneminin sonundan başlayarak 1530'lara kadar devam eden uzun bir süreci gözlemlene imkanı sunmaktadır. Bu

minyatür, XV. yüzyıl İstanbul görünümüleri ile karşılaştırıldığında, süreklilikler ve kopukluklar daha rahat görülebilmektedir. Bu minyatür, imparatorluk başkenti yaratma projesinin nasıl bir sona ulaştığını göstermektedir. Ayrıca minyatür, siyasî arenadaki değişimler hakkında da ipuçları vermektedir. Örneğin, minyatür üzerinden II. Bayezid'in II. Mehmet'in benimsemiş olduğu kozmopolit şehir anlayışından uzaklaştığı, bunun yerine daha din merkezli bir bakış açısı benimsediği görülmektedir. Kısacası, Matrakçı Nasuh'un İstanbul minyatürü üzerinden bakarak, İstanbul'un II. Mehmet döneminde imparatorluk başkenti olarak inşa edildiğini ve İmparatorluğa ait unsurlar barındırdığını; daha sonraki dönemde ise, bu unsurlara dinî motiflerin eklendiğini söylemek mümkündür.

Sonuç Yerine

İstanbul; onu fethedenin bir eseri olarak, fetih öncesi Osmanlı şehir ve mimarî geleneğinin, Bizans mirası ve Rönesans fikirleri ile sentezi sonucu çok yönlü bir düşüncenin ürünü olarak tezahür etmiştir. İstanbul'un fethi, imparatorluk düşüncesi ile gaza ideolojisi arasındaki farklılıkları ve çekişmeleri körüklemiş ve devletin iç dinamiklerinin yeniden belirlenmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Dolayısıyla fetih; bir taraftan çok renkli ve çok kültürlü kozmopolit bir devlet oluşturma yönünde önemli bir basamak olmuş, diğer taraftan da farklılıkları -Osmanlı idarî sistemini belirleyen iki temel dinamikten birini- tasfiye etmek suretiyle merkezî ve bürokratik bir devlet olma yönünde önemli adımlar atılması için uygun bir zemin hazırlamıştır.

Kafescioğlu'nun tez çalışması çok yönlü, derinlemesine ve detaylı bir çalışma olarak dikkati çekmektedir. Çalışmanın özgünlüğü ise dondurulmuş bir resmi değil, dinamik ve çok faktörlü bir süreci incelemesinden gelmektedir. Şehir mekanlarının oluşumunu, kullanımını ve algılanışını belli bir süreç içerisinde inceleyen çalışma; diyalog, etkileşim ve süreç olmak üzere üç temel dinamik üzerine oturtulmuştur. Kafescioğlu; İstanbul'un fetih sonrasında yeniden inşa sürecini tek yönlü bir hikaye olarak değil, Osmanlı, Bizans ve Hıristiyan Batı içerisindeki farklı güçler arasındaki diyalog ve etkileşimin bir parçası olarak kurgulamaktadır.